

9. Na Litwie po raz kolejny ukarano za polskie nazwy ulic. Режим доступу: [<https://124.lt/pl/spoleczenstwo/item/34931-na-litwie-po-raz-kolejny-ukarano-za-polskie-nazwy-ulic>].
10. Nakaz Państwowej Inspekcji Językowej dotyczący usunięcia dwujęzycznych tablic we wsiach Bielizki i Orzełówka jest niezgodny z prawem i brak w nim uzasadnienia – orzekła Litewska Komisja Sporów Administracyjnych. URL: [<https://www.efhr.eu/2023/07/20/nakaz-panstwowej-inspekcji-jezykowej-dotyczacy-usuniecie-dwujezycznych-tablic-we-wsiach-bieliszki-i-orzelowka-jest-niezgodny-z-prawem/>].
11. Polskie zwycięstwo na Litwie! Tablice z polskimi nazwami ulic w Wilnie nie zostaną usunięte. URL: [<https://pch24.pl/polskie-zwyciestwo-na-litwie-tablice-z-polskimi-nazwami-ulic-w-wilnie-nie-zostana-usuniete/>].
12. Sąd po stronie inspekcji językowej. Soleczniki muszą usunąć polskie napisy. URL: [<https://kurierwilenski.lt/2023/12/20/sad-po-stronie-inspekcji-jezykowej-soleczniki-musza-usunac-polskie-napisy/>].
13. Topolski J. Historia Polski. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2015. 384 s.

Іван ЗУЛЯК

*Доктор історичних наук, професор,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,*

Андрій КЛІШ

*Доктор історичних наук, професор,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Klish_Andriy@ukr.net*

Оксана ЯТИЩУК

*Кандидат історичних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
Osoxana05@ukr.net*

СОЦІАЛЬНИЙ ВПЛИВ ДУХОВЕНСТВА НА ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ БРАЗИЛІЇ НА ШПАЛЬТАХ ЧАСОПISУ «РУСЛАН» КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ ст.

У другій половині ХІХ століття та на початку ХХ століття значний потік українців мігрував до Бразилії, сподіваючись на кращу долю в новій

країні. Під впливом різноманітних факторів, таких як економічні можливості, політична нестабільність та релігійні погляди, українці знаходили себе в іншій культурній та соціальній обстановці. У цьому контексті, духовенство грає важливу роль у формуванні соціального життя та ідентичності української громади в Бразилії.

Часопис «Руслан» став важливим культурним та інформаційним засобом спілкування для українців Галичини та Бразилії. Його сторінки стали майданчиком для висловлення думок, ідей та обговорень, в яких активну участь брали духовні лідери громади.

Одним із ключових аспектів соціального впливу духовенства було формування моральних та етичних цінностей серед українців у Бразилії. Духовні лідери використовували часопис для поширення релігійних уявлень та виховання громадян у дусі християнських принципів. Вони закликали до доброчесності, справедливості та взаємоповаги, сприяючи зміцненню соціального порядку та співтовариства.

Крім того, духовенство відіграло важливу роль у збереженні української культурної спадщини серед українців, що переселилися до Бразилії. Вони організовували релігійні обряди, святкування та інші культурні заходи, які сприяли збереженню національної ідентичності та співвіднесенню з українським корінням.

У часописі відображено складність ситуації українських емігрантів у Бразилії та спроби зберегти їх культурну ідентичність. Один із дописувачів підкреслював необхідність надання підтримки українцям в Бразилії, включаючи направлення священників, надання літератури та преси, щоб забезпечити збереження культурної спадщини. Зазначається на суперечках із поляками у Бразилії, оскільки останні намагалися асимілювати українців у своїх колоніях [3, с. 2].

Безумовно, духовенство не лише стимулювало релігійну діяльність серед українців, а й відіграло роль соціального, етичного та культурного каталізатора. Воно сприяло формуванню спільного соціального простору, де українці могли зберегти свою ідентичність, традиції та цінності, живучи у новій культурній обстановці.

У часописі висловлювалося занепокоєння української громади в Бразилії щодо можливого впливу польських місіонерів на їх національну та релігійну ідентичність. Зазначалося, що українці були численною та впливовою громадою в цьому регіоні. Проте, дописувач зазначає, що польські священники намагалися внести зміни в церковну практику та пропагували впровадження латинського обряду. Він висловив стурбованість, щодо майбутнього українців яким могли заборонити їм

молитися рідною мовою та чи вважатимуть їх гіршими католиками через відмову приймати латинський обряд. Дописувач звертався до лідерів ГКЦ з проханням захистити їх права та традиції [5, с. 2].

Наводився приклад польського священика Брониковського, який висловлював принизливі стереотипи про українців та закликав поляків триматися разом проти них [1, с. 2]. Він прямо заявляв, що, хоча польських іммігрантів у цьому населеному пункті лише 60 родин, але вони мають більше прав, ніж українські переселенці, кількість яких тут становила 600 сімей. Брониковський вимагав, щоб українці переходили на римокатолицький обряд [7, с. 104].

Українці в Бразилії відчували обурення через приниження свого релігійного обряду та спроби змусити їх приймати польські звичаї. Вони вважали це порушенням їхньої культурної та релігійної ідентичності.

Бразильські українці через редакцію газети зверталися до очільників ГКЦ з проханням захистити їх віру та традиції від впливу польських священиків. За допомогою публікацій у часописі «Руслан» вони хотіли привернути увагу до своєї проблеми.

Українські родини відчували значну соціальну ізоляцію, адже їм не вистачало коштів навіть на найпростіші потреби, такі як хліб або м'ясо. Вони також страждали від відсутності релігійної практики та спілкування зі священиком [4, с. 1].

У бурхливих соціальних умовах, що характеризувалися переосмисленням та переформуванням культурних, економічних і соціальних структур, духовенство в Бразилії стало не тільки вірним пастором своїх прихожан, але й активним агентом соціальної зміни та інтеграції. Вони допомагали українцям засвоювати нове соціальне середовище, зберігаючи при цьому їхню ідентичність та духовні цінності.

У часописі зазначалося, що єпископ та його прихильники з Бразилії виявили неприхильність до церковної місії українців, що призводило до напруженості та конфліктів між емігрантами та місцевими жителями. Згадується, що греко-католицький священик С. Кизима намагався привернути увагу до проблем церкви. Він намагався вирішити конфлікт із єпископом, проте зіткнувся зі значними труднощами. Отець Кизима закликав до міжконфесійного діалогу в Бразилії. Він активно звертався за підтримкою та опікою до різних церковних структур, намагаючись знайти способи вирішення своїх проблем та виконання місійних завдань [6, с. 1–2].

Становище василіанського ордену ускладнилося. 1 вересня 1899 р. у Римі була прийнята «папська булла» про те, що релігійні обряди серед

українських іммігрантів у Бразилії повинні виконувати священники-католики⁴. Таким чином, василіани формально усувалися від проведення місіонерської діяльності [7, с. 104].

Дописувачі часопису відображав глибоке обурення та турботу української громади щодо можливої втрати своєї ідентичності та релігійних традицій під впливом польських священників [1, с. 2].

Польське католицьке духовенство та чиновники проявляли ворожість до українців, використовуючи різні методи, такі як фізичне насильство, ідеологічна пропаганда та заборона будівництва українських церков та шкіл. Крім того, українські священники стикалися з неприязню польських духовних лідерів.

На сторінках «Руслана», як своєрідного форуму для обговорення та вираження думок, українське духовенство пропагувало не лише релігійні ідеали, але й освітні та культурні. Часопис став платформою для розповсюдження знань, стимулювання інтелектуального розвитку та підтримки української мови та культури. Духовні лідери просували ідею не лише релігійного, а й національного пробудження, закликаючи співвітчизників до активної участі в громадському та культурному житті.

На жаль, серед українських переселенців виникали конфлікти. Зокрема, це ми можемо простежити щодо діяльності української читальні у Куритибі, метою якої була просвіта у середовищі українських емігрантів, поширенні літератури та преси, а також захисті національних інтересів. Натомість деякі священники намагалися утворити альтернативне освітнє товариство. Не сприяла розвитку українських просвітніх організацій і політична ситуація в Бразилії, де при владі були консервативний уряд та старі португальські родини [2, с. 1–2].

Безумовно, духовність виконувала роль соціального клею, який утримував українську громаду разом у чужому краї. Духовенство виступало як не лише духовні, але й соціальні радники, підтримуючи прихожан у складних життєвих ситуаціях та важких переходах між культурами. Вони надавали практичну допомогу та консультації, що стимулювало почуття спільноти та взаємодопомоги серед українських іммігрантів.

Однак, разом із соціальним впливом, духовенство також мало свої виклики та обмеження. Переселення у новий світ ставило перед ними завдання адаптації до нових умов і викликів, а також до необхідності пристосування релігійних практик та традицій до місцевого контексту.

У світлі всіх цих аспектів, духовенство відігравало значну роль у формуванні соціального та культурного обличчя української громади в

Бразилії. Духовенство відіграло ключову роль у виробленні соціальних та культурних стандартів, що допомагало українцям у Бразилії знайти своє місце у новому світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борба за церков. (Допись з Бразилії). *Руслан*. Ч. 157. 14 (27) липня 1900. С. 2.
2. Вісти з Бразилії. *Руслан*. Ч. 107. 12 (25) мая 1900. С. 1–2.
3. Допись. Дещо про Русинів в Бразилії. *Руслан*. Ч. 114 21 мая (2 червня) 1897. С. 1–2
4. З бразилійського пекла. *Руслан*. Ч. 14. 19 (31 січня) 1899. С. 1.
5. З Бразилії. *Руслан*. Ч. 156. 13(26) липня 1900. С. 2
6. Справа рускої церкви в Бразилії 1898. Ч. 89. 23 цвітня (5 мая) 1898. С. 1–2.
7. Стрілко А.А. З історії діяльності церковників серед українських іммігрантів у Латинській Америці наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. *Український історичний журнал*. 1973. № 7. С. 105–110.

Ярослав ЮВСЕЧКО

*Кандидат філософських наук, доцент,
Хмельницький національний університет,
Хмельницький, Україна
yuvix@ukr.net*

ТРАДИЦІЙНА Й НОВІТНЯ РЕЛІГІЙНІСТЬ: ЦІННІСНІ АСПЕКТИ СПІВІСНУВАННЯ

Численні течії та напрями новітніх релігій, які протистоять ортодоксальній церкві, – явище на сьогодні не нове, і, навіть, вже звичне. Неорелігії внесли не організаційні, а якісні зміни у релігійне життя й свідомість суспільства. Їх поширення – результат глибинних процесів у соціумі, передусім наслідок кризи традиційних релігій. Модерні досягнення людства висунули масу проблем, насамперед соціальних, перед якими «традиційна» Церква зі своїми консервативними уявленнями виявилась просто безсилою.

Хоча неорелігійні громади в Україні становлять лише близько 4 % загальної релігійної мережі, вони вже стали досить помітним і важливим явищем у духовному житті суспільства, адже немало людей все частіше шукають істину, сенс життя, шляхи спасіння не стільки у традиційних, скільки у новітніх релігіях. Проблема неорелігійних течій в Україні вже тривалий час не втрачає своєї актуальності, оскільки зацікавленість нашого суспільства у ній – надзвичайно велика, а складність і неоднозначність процесів, які відбуваються у релігійному житті країни, з року в рік не стають меншими. Зокрема з позицій їхнього співіснування з традиційними